

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра обізнес-аналітики та інноваційного інжинірингу

ВЛАСЮК Яна Борисівна

**Облік, аналіз та аудит цільового фінансування та
цільових надходжень / Accounting, analysis and audit of
targeted funding and targeted revenues**

спеціальність: 071 – Облік і оподаткування
освітньо-професійна програма – Облік і правове забезпечення
агропромислового бізнесу

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи ОПЗзм-21
Я. Б. Власюк (Сидорчук)

Науковий керівник:
д.е.н. проф. Бруханський Р. Ф.

Кваліфікаційну роботу допущено
до захисту:

« ____ » _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ **Р. Ф. Бруханський**

ТЕРНОПІЛЬ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ У СИСТЕМІ ЦІЛЬОВОГО ФІНАНСУВАННЯ	6
1.1. Ідентифікація фінансових ресурсів у сучасній системі цільового фінансування	
1.2. Науково-теоретичні основи фінансового аналізу як доміанти аналітичної роботи з ефективністю використання фінансових ресурсів .	17
Висновки до розділу 1	21
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ПАРАМЕТРИ ОБЛІКУ Й АНАЛІЗУ ЦІЛЬОВОГО ФІНАНСУВАННЯ ТА ЦІЛЬОВИХ НАДХОДЖЕНЬ	22
2.1. Науково-теоретичні та організаційні параметри обліку в бюджетних установах	22
2.2. Методологія обліку цільового фінансування та видатків органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації	27
2.3. Моніторинг та аналіз надходжень і використання коштів загального і спеціального фондів	32
Висновки до розділу 2	38
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ НАЛЕЖНОСТІ ФІНАНСУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	39
3.1. Особливості фінансового контролю та аудиту цільових надходжень на місцевому рівні	39
3.2. Моніторинг порушень бюджетного законодавства щодо нецільового використання бюджетних коштів	46
Висновки до розділу 3	49
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53

ВСТУП

Актуальність теми. Реформа місцевого самоврядування, яка динамічно розпочалася в Україні у 2014 році та успішно продовжується і сьогодні, мала основною метою забезпечення спроможності місцевих органів влади самостійно справлятися з вирішенням всіх місцевих проблем за рахунок власних ресурсів. Станом на 2021 рік основною формою децентралізації влади і реалізації реформи місцевого самоврядування є створення об'єднаних територіальних громад.

Оскільки одним із найбільш важливих аспектів при утворенні об'єднаних територіальних громад є чітке дотримання законодавства у процесі формування і виконання бюджетів, чільне місце приділяється системі обліково-аналітичного забезпечення діяльності громад.

Правові параметри бюджетоутворюючого процесу та системи бюджетних відносин щодо місцевих бюджетів регламентуються Бюджетним кодексом України, який окреслює всі стадії бюджетного процесу за єдиними стандартами для всіх місцевих бюджетів.

Проблеми і найбільш актуальні питання бухгалтерського обліку, аналізу і контролю в бюджетних установах висвітлені у працях провідних вітчизняних вчених і практиків, зокрема як Андрієнко О.М., Атамас П.Й., Безверхий К.В., Лень В.С., Рудченко Ю.С., Свірко С.В., Спільник І.В., Сушко Н.І., Ткаченко І.Т., Шара Є.Ю. та інші.

Однак, чинна в Україні система бухгалтерського обліку у бюджетній сфері характеризується рядом методологічних проблем, вимагає реформування, тим паче щодо розгляду особливостей обліково-аналітичного забезпечення ново-створених об'єднаних територіальних громад.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є вивчення основного переліку проблематики і критичний аналіз діючих методологічних засад відображення в системі бухгалтерського обліку цільового фінансування та цільових надходжень, узагальнення наявної практики та формування на цій

підставі теоретичних і практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи обліку, аналізу й контролю цільового фінансування.

Мета дослідження окреслила перелік завдань:

- 1) дослідити науково-теоретичні аспекти організації обліку в державних установах;
- 2) проаналізувати стан фінансово-облікової роботи у органах місцевого самоврядування у динаміці децентралізації;
- 3) проаналізувати стан надходження та використання коштів загального фонду, інших надходжень спеціального фонду;
- 4) провести аналіз виконання бюджету та результатів фінансової діяльності установи;
- 5) обґрунтувати напрямки вдосконалення фінансового контролю та аудиту цільового фінансування на місцевому рівні та окреслити його найбільш актуальні проблеми;
- б) обґрунтувати нецільове використання коштів бюджетною установою та відповідальність за порушення бюджетного законодавства.

Об'єктом дослідження є практика обліку, аналізу і контролю у Висоцькій територіальній громаді Сарненського району Рівненської області.

Предметом дослідження є науково-теоретичні основи, методичні й організаційні параметри обліку, аналізу й аудиту цільового фінансування і цільових надходжень у територіальних громадах України.

Методи дослідження. При виконанні роботи використано монографічний метод та системний підхід до вивчення цільового фінансування та цільових надходжень в об'єднаних територіальних громадах України, а також діалектичний підхід до вивчення проблематики обліку, аналізу й контролю в об'єднаних територіальних громадах України. Серед основних загальнонаукових методів дослідження використано: є індукцію, дедукцію, синтез результатів, аналіз, логічний підхід, історичний підхід.

Наукова новизна результатів дослідження. У кваліфікаційній роботі викладено теоретичне обґрунтування та практичні пропозиції з уточнення

ряду концептуальних положень та удосконалення практики організації обліку, аналізу та контролю витрат цільового фінансування та цільових надходжень в об'єднаних територіальних громадах України. За результатами дослідження одержано наступні результати:

- 1) обґрунтовано наукові підходи до організації обліку в об'єднаних територіальних громадах України;
- 2) окреслено облікове забезпечення реалізації повноважень органів місцевого самоврядування в контексті фінансової децентралізації;
- 3) внесені пропозиції щодо уточнення методики цільового фінансування та цільових надходжень в об'єднаних територіальних громадах України

Практичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних і практичних рекомендацій з удосконалення методики й організації обліку, аналізу і контролю цільового фінансування та цільових надходжень у Висоцькій територіальній громаді Сарненського району Рівненської області.

Апробація результатів дослідження. Наукові положення проведеного дослідження доповідались на V Національній науково-практичній конференції студентів і молодих вчених «Розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах глобальних викликів» (м. Тернопіль, 12 жовтня 2021 року).

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ У СИСТЕМІ ЦІЛЬОВОГО ФІНАНСУВАННЯ

1.1. Ідентифікація фінансових ресурсів у сучасній системі цільового фінансування

Сьогодні в українській науці існує багато визначень фінансових ресурсів підприємств. Ця неоднозначність, по-перше, відображає розрив вітчизняної економіки з українською економікою, яка зараз має місце, зміни та явища, по-друге, свідчить про певне нерозуміння ринкової економіки та її законів, і ці непорозуміння відбуваються поступово, але неухильно. Зміна системи адміністрування та управління або принаймні невдала спроба об'єднати закони цих двох систем в єдиний симбіотичний зв'язок. Іншу економічну категорію безпосередньо пов'язують з економічною категорією «фінансові ресурси» – джерело фінансових ресурсів. Але слід зазначити, що в економічній теорії ця категорія не розглядається в галузевій економіці.

Джерело фінансових ресурсів як категорія найчастіше розглядається в спеціалізованій фінансовій літературі та в роботах, безпосередньо присвячених фінансовим ресурсам, але навіть і тут не дається чіткого пояснення. Окремі вчені стверджують, що джерелом фінансових ресурсів є всі ресурси, які зумовлюють їх структурний склад. Деякі – джерело фінансових ресурсів є самостійною категорією. З фінансовими ресурсами деякі просто пов'язують фінансові ресурси з їх джерелами.

Однак у більшості випадків немає підстав для того, щоб надати той чи інший метод. Через таке змішання термінології часто надаються неточні описи джерела складу фінансових ресурсів.

Ми вважаємо, що така ситуація ускладнює управління фінансовими ресурсами. Інші економісти зазначали, що ідентифікація категорії «фінансові ресурси» та їх джерел утруднює управління тими ж фінансовими ресурсами.

Появу категорій джерел фінансових ресурсів і роль самих фінансових ресурсів ми пов'язуємо з товарно-валютними відносинами та необхідністю діяльності підприємств у ринкових умовах, коли вони не є просто ресурсами, які використовуються фінансами для певних цілей, а вимірюються необхідними для цих цілей фінансовими ресурсами, в даному випадку це є джерелом цих ресурсів.

Тобто, якщо фінансові ресурси становлять частину загальних активів підприємства, то під джерелом їх формування розуміється частина фінансових ресурсів, що використовуються для формування цих фінансових ресурсів.

Згідно поглядів М.Я. Коробова: «Фінансові ресурси підприємства – це його власні і позичкові грошові фонди цільового призначення, які формуються у процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, внутрішнього валового продукту і національного доходу та використовуються у статутних цілях підприємства» [27, с.22].

Н.І. Коваленко визначає їх як «ресурси економічної системи, що перебувають у розпорядженні держави, господарюючих суб'єктів і населення й утворені в процесі розподілу вартості суспільного продукту для задоволення різних потреб суспільства, з одного боку, та сукупність відносин, які мають місце у зв'язку із виникненням та використанням фінансових ресурсів – з іншого» [24, с. 44].

На думку В.Г. Дем'янишина фінансові ресурси – це «сукупність грошових фондів, створених у результаті розподілу й перерозподілу ВВП суб'єктами фінансових відносин для досягнення кінцевої мети, забезпечення виконання їхніх завдань, функцій і зобов'язань» [18, с. 146].

Під фінансовими ресурсами А. М. Поддєрьогін розуміє «грошові кошти, що є в розпорядженні підприємств» [41, с. 9].

На думку О.С. Філімоненкова, фінансові ресурси підприємств – «це їх власний, позичений і залучений грошовий капітал, який вони використовують для формування власних активів і ведення виробничо-фінансової діяльності з метою отримання доходу, прибутку. Тож фінансові ресурси підприємств – це

не грошові кошти, як це стверджують деякі економісти, а джерела ресурсів, спрямовані на формування активів» [55, с. 13].

На думку В. М. Опаріна, «фінансові ресурси – це сума коштів, спрямованих в основні засоби та обігові кошти підприємства. Це авансовані кошти, що вкладаються в обіг і мають обов’язково повернутись» [38, с. 133].

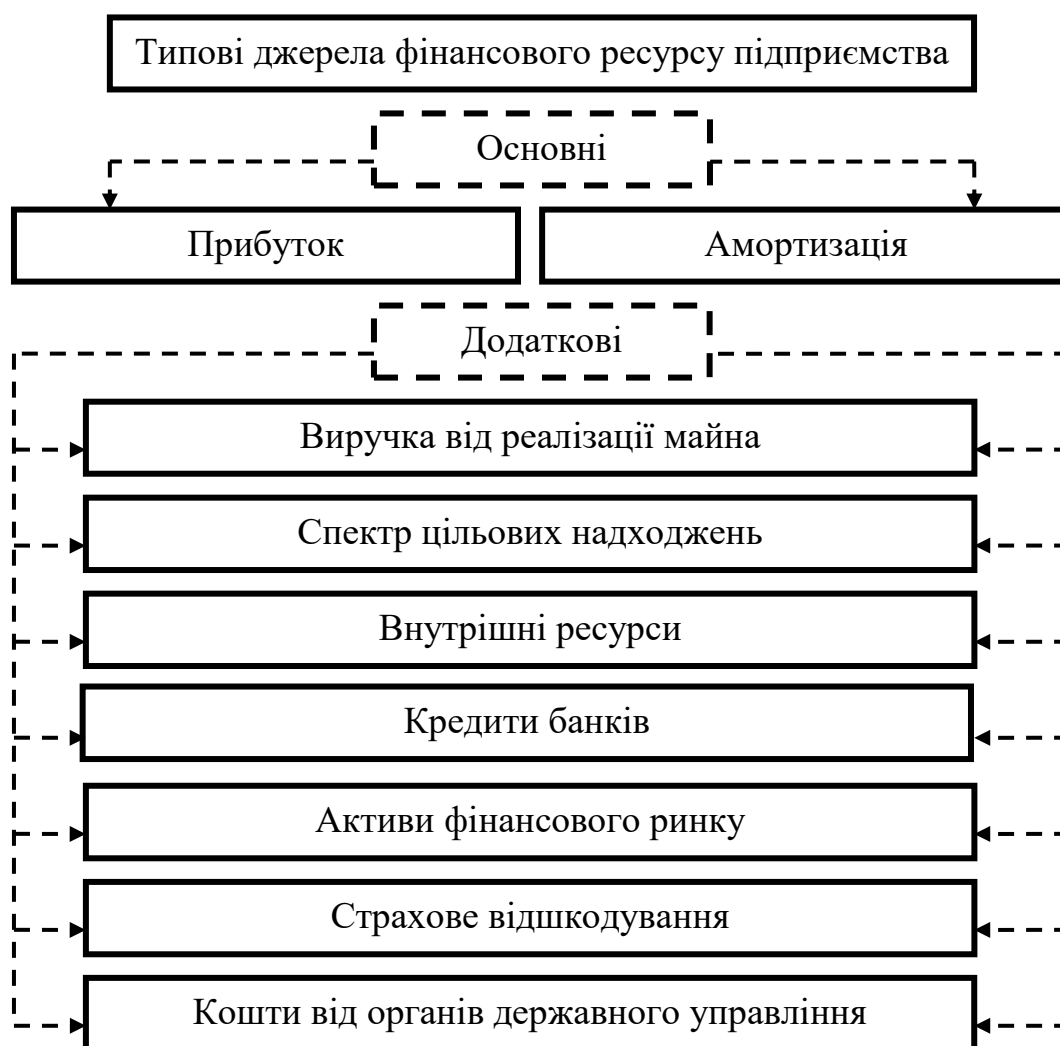

Рис. 1.1. Логічно-структурна модель типових джерел формування фінансових ресурсів установи

Термін «фонди» як організаційна форма грошового потоку починає зникати зі словника підприємств (в економічній літературі «фонди» розглядаються лише як загальне джерело фінансування). Для цього досить звернути увагу на нову форму балансу, у якій ніколи не згадуються фонди і

замінюються старі фонди простим поняттям «капітал». Щодо фінансування, наприклад, загалом жоден фонд не слід розглядати як джерело коштів для придбання активів (така помилка особливо поширена серед не бухгалтерів) – активи зазвичай знаходяться в у компанії достатньо вільних грошових ресурсів, а не через створення фондів. Багато компаній більше не прагнуть створювати різноманітні фонди, а акумулюють у вигляді нерозподіленого прибутку. Це не випадково, до речі, такий підхід дуже поширений у найбільш економічно розвинених країн.

Відповідно до такого пояснення фінансових ресурсів втрачається сутність сучасних підприємств. У сучасних умовах права власності та управління підприємствами чітко розділені. Це означає, що підприємство як юридична особа має розглядати кожен зароблений копійку як зобов'язання перед особою, яка раніше сплачувала кошти. Єдина відмінність полягає в цій формі авансового платежу: ви можете авансувати кошти компанії як власник (акціонер) або кредитор. Різниця між цими двома методами фінансування полягає лише в деяких аспектах під час розрахунку оподаткованого прибутку (відсотки за позикою зазвичай вираховуються до оподаткування, а не дивідендів), банкрутство (вимоги кредиторів задовольняються раніше, ніж вимоги акціонерів) та інші нюанси. Тому як юридична особа підприємство завжди має зобов'язання перед своїми акціонерами та кредиторами, і всі його зобов'язання відображають склад цих зобов'язань.

Тому під сьогоднішніми фінансовими ресурсами слід розуміти обсяги реалізації підприємствами продукції (товарів, проектів, послуг господарської діяльності), основних засобів та оборотних засобів (інвестиційна діяльність) та виданих зобов'язань (майно та боргово-фінансова діяльність). Ми дотримуємося ідеї прив'язки фінансових ресурсів до конкретних дат. Коли ми говоримо про фінансові ресурси, ми маємо на увазі набір грошових ресурсів, які підприємство може залучити та утримати у вигляді капіталу.

Для визначення набору та його складу достатньо подивитися пасиви в балансі, складеному на цю дату. Сума зобов'язань дасть нам загальну суму

фінансових ресурсів, а його стаття покаже їх склад. Пасиви відображають минулі фінансові ресурси, реалізовані в активах. Ні дохід, ні дохід як величини, пов'язані з часом, не є фінансовими ресурсами. Єдина частина доходу, що належить до цих ресурсів, - це нерозподілений прибуток. Але це лише тому, що цей прибуток капіталізували.

Механізм накопичення нерозподіленого прибутку полягає не в тому, щоб виплатити весь прибуток акціонерам у вигляді дивідендів, а потім переконати їх знову інвестувати в компанію, а у уникненні таких обхідних шляхів, прямих інвестицій і, зрештою, збільшення власного капіталу, щоб частки кожного акціонера в його розмір. Формування обґрунтованої структури бізнесу та структури джерел фінансування для фінансування необхідної суми витрат та забезпечення необхідного рівня доходів є одним із найважливіших фінансових завдань цих структур.

За ринкових умов оптимізація фінансових ресурсів для збільшення ринкової вартості компанії залежить від прибутку на чистий власний капітал і коефіцієнта розподілу дивідендів. Тому прийнятий у міжнародній практиці метод оптимізації структури корпоративних фінансових ресурсів може бути реалізований лише за умови розвиненого ринку цінних паперів та проведення статистичних даних. В Україні частка акціонерних товариств, які продають свої цінні папери на фондовому ринку, поки що незначна, але механізм оптимізації фінансових ресурсів за умов дефіциту має сенс. Будь-яке підприємство потребує достатніх коштів для фінансування своєї діяльності, що залежить від періоду оборотності активів і відповідних зобов'язань.

Активи та пасиви підприємницької структури за строком погашення можна розділити на короткострокові та довгострокові. Залучення джерел фінансування передбачає витрати на сплату відсотків за користування цими джерелами. Загальна сума, сплачена за використання певної суми позикових фінансових ресурсів, називається вартістю капіталу.

В оптимальному випадку передбачається, що оборотні кошти підприємства фінансуються за рахунок довгострокових зобов'язань, а основні

засоби та еквівалентні активи – за рахунок довгострокових джерел. Це оптимізує загальні витрати на залучення коштів.

З підвищенням ефективності використання фінансових ресурсів стало можливим функціонування системи української ринкової економіки. За сучасних умов фінанси підприємств є частиною національної фінансової системи. Однак це відносно незалежна та особлива сфера фінансових відносин зі своїми особливостями та принципами роботи. Фінанси є незалежним торговим партнером. Фінансову діяльність підприємства можна представити такими складовими: «ресурси – витрати – доходи - фінансові результати». Відповідно до плану кожне підприємство встановлює взаємопов'язані відносини з іншими суб'єктами господарювання для виконання соціально-економічних функцій та отримання кінцевих фінансових результатів. Функціонування підприємства передбачає використання і відтворення матеріальних, трудових і фінансових ресурсів (рис.1.2).

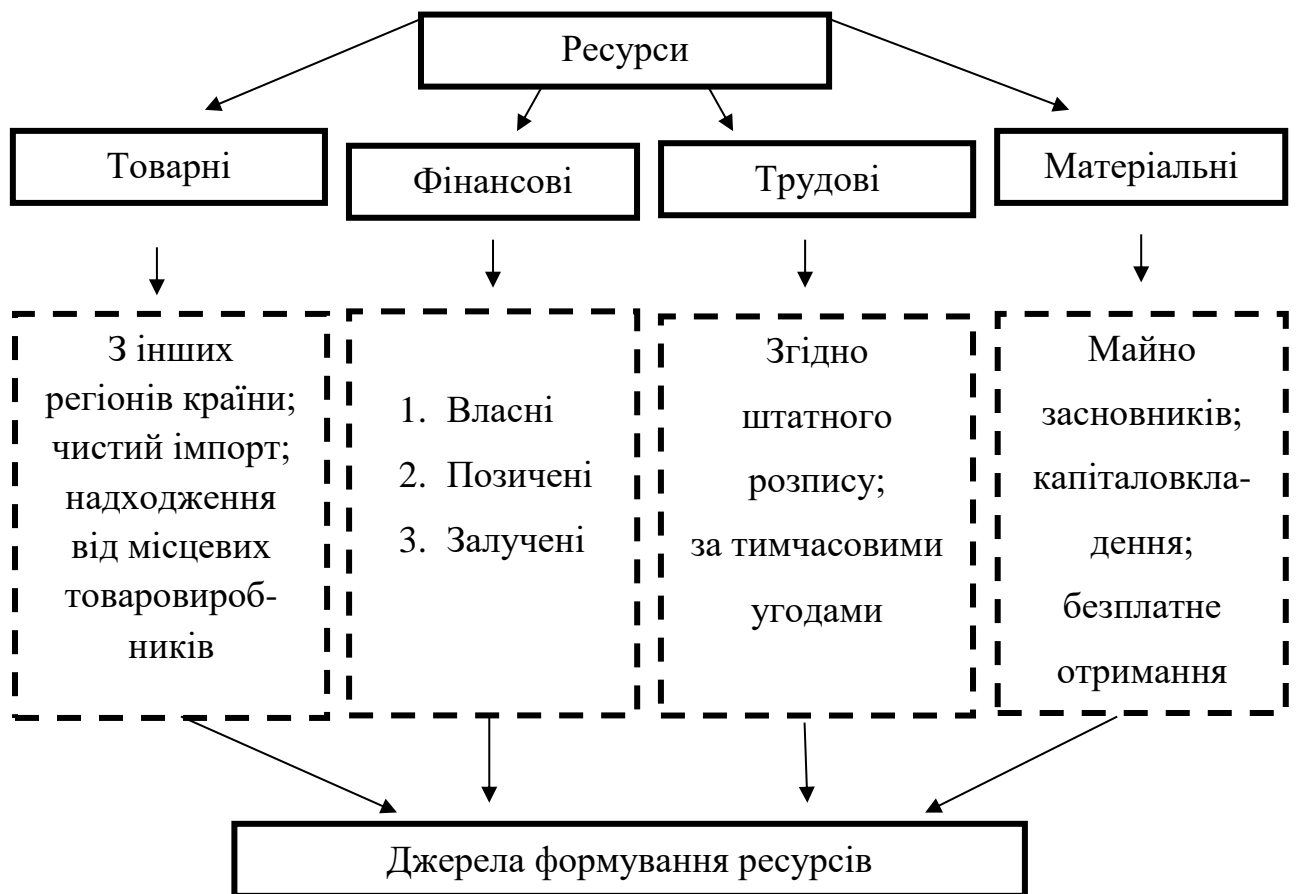

Рис. 1.2. Ресурсне забезпечення підприємства (структура напрямів)

Використані ресурси становлять ресурсний потенціал окремого підприємства і є частиною ресурсного потенціалу національної економіки в цілому або окремої галузі. Тому ресурсозабезпеченість окремого підприємства залежить від ресурсозабезпеченості всієї країни.

Ресурси підприємства можна визначити як комплексні характеристики запасів і розподілу окремого матеріального елемента, який безпосередньо бере участь у процесі суспільного виробництва або обігу.

Економічна категорія «ресурси» має кілька основних ознак: 1) попит на ресурси пов'язаний з процесом суспільного виробництва і створенням споживчої вартості; 2) структура ресурсів динамічна і в основному залежить від розвитку продуктивності та виробничих відносин; 3) використання будь-якого виду ресурсу передбачає його вартісне відтворення. Тому дуже важливим є процес перетворення ресурсу з матеріального в матеріальний у вартісний або фінансовий. За цими характеристиками ефективної діяльності підприємства важливо визначити оптимальний попит на ресурси, особливо фінансові потреби, та забезпечити вихідну структуру його формування та використання.

Оскільки фінанси індивідуальних підприємств і державні фінанси взаємопов'язані, доцільно включити до фіскальної системи фінансові ресурси, які є у розпорядженні держави, окремих суб'єктів господарювання та інших установ і використовуються для виконання економічних і соціальних функцій.

В адміністративно-економічних умовах елементами фінансової системи вважаються децентралізовані фінанси (ресурси окремих підприємств або їх об'єднань) і зосереджені фінанси (національні ресурси). За ринкових умов до фінансової системи рекомендується включати ресурси приватної кредитно-банківської системи та фінансового ринку. Відповідно до зазначених елементів можна визначити основний напрям фінансової реформи України: економічну основу структури державного бюджету України; розвиток банківської системи, фінансових ринків і небанківських фінансових посередників; державний нагляд за фінансовою діяльністю окремих

підприємств. розрахунково-платіжні кризи. Фінансова реформа передбачає нагляд за інвестиційною діяльністю в таких аспектах: створення пільгового інвестиційного середовища для окремих галузей економіки або регіонів країни; держава здійснює цільові державні інвестиції на основі впливу оподаткування, кредитування, амортизації та цінових механізмів; товарність Застосування державних замовлень на виробництво та поставку дорожньої продукції, зберігання, експертиза та конкуренція при виборі інвестиційних проектів, страхування інвестиційних ризиків.

Фінансова реформа в Україні безпосередньо впливає на структуру джерела фінансових ресурсів підприємств. Тому зміни в податковій системі вимагають забезпечення оптимального співвідношення прямих і непрямих податків як джерела надходжень до бюджету, на рівні окремого підприємства – зменшення тіньового обороту та збільшення частки прибутку в бюджетних доходах. Тенденція до зменшення українських бюджетних інвестицій, як правило, економічно виправдана і передбачає збільшення фактичних недержавних інвестицій. Було обмежено регуляторні функції держави у фінансовій системі, що призвело до лібералізації ціноутворення та відповідного скасування субсидій і субсидій для компенсації різниць у цінах на товари та тарифи на послуги, а також до зміни форми власності підприємств державного сектору. Приватизація підприємств значно скоротила участь держави у перерозподілі фінансових ресурсів, що призвело до загального скорочення інвестиційної діяльності. Тому більшість комерційних структур стикаються з проблемою створення сприятливого інвестиційного середовища або пошуку внутрішніх джерел самофінансування. До власних джерел інвестування належать частина прибутку підприємства, амортизаційні фонди, резервні фонди. Розмір амортизаційних відрахувань не залежить від фінансових результатів господарської діяльності, а формується пропорційно вартості основних засобів. Тому амортизаційні фонди є важливим джерелом підтримки існуючого виробництва в умовах низького прибутку. З метою використання амортизованих ресурсів для розширеного відтворення доцільно

скоротити термін служби основних засобів і прийняти методи прискореної амортизації. З іншого боку, зміни в амортизаційній політиці призведуть до зростання собівартості виробництва або витрат обігу, оскільки амортизаційні відрахування більші, що призводить до кінцевого фінансового результату – зменшення прибутку.

Важливим джерелом фінансових ресурсів слід виділити прибуток підприємства. Його застосування дає підприємству змогу ліквідувати свої кредитні, бюджетні чи інші фінансові зобов'язання. Відповідно прибуток має формувати умови для самофінансування діяльності та інвестувати в розширення відтворення підприємств. Прибутки окремих суб'єктів господарювання свідчать про позитивні макроекономічні тенденції зростання ВВП та доходів державного бюджету. Україна має достатній інвестиційний потенціал та сприятливі умови інвестування. Іноземні інвестори можуть розраховувати на рентабельність інвестицій у 150-200%. Європейський банк реконструкції та розвитку є потужним іноземним інвестором в Україну. Під час співпраці з Україною близько 60% кредитів Європейського банку реконструкції та розвитку було використано на фінансування приватного сектора економіки. Проте залучення іноземних інвестицій та кредитів об'єктивно обмежене, що пов'язано з низькою інвестиційною привабливістю України та необхідністю подальшого обслуговування інвестиційних проектів.

За цих умов одним із способів внутрішнього інвестування є надання внутрішніх позик на ринку державного боргу. Доходи населення та наявність валютних заощаджень свідчать про інвестиційні можливості, якими воно може скористатися під час валютної приватизації державних підприємств. Очевидно, що існує необхідність розвитку посередницьких фінансових організацій, здатних ефективно використовувати заощадження населення в умовах інфляції. Зверніть увагу на непрямий шлях зростання інвестицій, оскільки збільшення доходу вплине на платоспроможний попит, стабілізуючи тим самим виробництво і відповідно стабілізуючи внутрішні фіскальні доходи підприємств. Для ефективного формування та використання корпоративних

ресурсів необхідна оцінка ефективності фінансових проєктів на рівні окремих організацій. При оцінці ефективності формування та використання ресурсів важливо оцінити час і обсяг інвестиційних фінансових ресурсів (ФР) і прибутку. Процес інвестування капіталу передбачає отримання прибутку за рахунок прибуткової діяльності, яка може відбуватися послідовно, паралельно та періодично.

Правильність прийняття рішень щодо капітальних вкладень залежить від методу оцінки інвестиційних проєктів. У вітчизняній та зарубіжній літературі подано широкий спектр показників ефективності інвестицій. Вони засновані на дисконтованих і недисконтованих оцінках. Перший точніший, а другий простіше у використанні. Вибір будь-якого показника повинен бути розумним. Жоден з існуючих методів оцінки ефективності інвестицій не є універсальним, і кожен метод має свої переваги та недоліки. Орієнтація на один або кілька стандартів залежить не тільки від їх важливості, а й від політики керівництва компанії. Статистичні методи важливі для МСП, оскільки вони пов'язані з інвестиційними проєктами, які реалізуються протягом року. Динамічні методи зазвичай використовуються для оцінки інвестиційних проєктів, виконання яких займає більше року. У цьому випадку використовується метод розрахунку чистої приведеної вартості та внутрішньої норми прибутку. Через врахування часу, це призвело до підвищення інтересу до цього методу з боку українських компаній. Однак, хоча механізм цього методу розрахунку є дуже простим, його застосування в сучасних умовах в Україні зіткнеться з деякими проблемами. Перш за все, це стосується вибору дисконтної ставки, за винятком того, що єдиного орієнтира для дисконтної ставки досі не було.

Метод терміну інвестування є єдиним способом оцінки ефективності інвестицій, і він може не враховувати вартість позикових коштів. Це тому, що в будь-який момент, коли інвестиції припиняються, ви можете негайно повернути використаний оборотний капітал. Комплексна оцінка інвестиційної привабливості - це показник, який відтворює значення інших показників

(більше 40) і коригується відповідно до їх вагових та інших факторів. Усі показники відповідають вимогам Комітету з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (ASC). Крім того, метод передбачає розрахунки на основі програмних пакетів, розроблених для персональних комп'ютерів. Тому, оцінюючи ефективність формування фінансових ресурсів, слід пам'ятати, що рентабельність інвестицій як прибуток не може використовуватися як абсолютний норматив інфляції. Найкраще порівняти розмір поточного скорочення витрат підприємства і розмір вхідних ресурсів, а також розглянути вплив факторів на рівень окремих факторів або статей витрат. При цьому ефективність фінансування підприємств значною мірою залежить від структури джерел ресурсів, яка залежить від таких факторів впливу, як форма власності, вид діяльності, місце розташування.

Очевидно, що збільшення частки власних фінансових ресурсів у відношенні запозичень і позик дозволяє зробити висновок про підвищення ефективності корпоративного фінансування. Для вирішення проблеми формування та використання корпоративних фінансових ресурсів країні необхідна виважена і довгострокова політика щодо розвитку підприємства та його ролі в національній економіці, виходячи з інтересів великих підприємств, та задоволення потреб народу. Більшість із них відображають реальну ситуацію та вирішують внутрішні соціально-економічні проблеми. Використання економічно обґрунтованих механізмів оподаткування, інвестицій та цін допоможе подолати фінансову кризу, отримати кошти до бюджету, підвищити прибутковість підприємств.

1.2. Науково-теоретичні основи фінансового аналізу як домінанти аналітичної роботи з ефективністю використання фінансових ресурсів

Дефініція «аналіз» походить від грецького «analysis» – розбирати, розчленовувати. З точки зору економіки, аналіз – це метод наукового дослідження, який включає уявне чи реалістичне поділ конкретного об'єкта на складові елементи та вибір різних аспектів, атрибутів та відносин. Ця анатомія дозволяє прояснити внутрішню природу і характер процесу дослідження та його залежність від конкретних формуючих факторів.

Діалектичне протиріччя з аналізом - це «синтез» - метод наукового дослідження, який, на відміну від аналізу, - це пізнання конкретного об'єкта в цілому, єдності та взаємозв'язку його частин. Необхідно підкреслити, що немає пізнавальної цінності окремо від всебічного аналізу. Визначити точну дату аналізу неможливо, оскільки елементи аналітичного мислення лежать безпосередньо в основі людського існування. Проте вчені довели, що аналіз став зрілим елементом систем обліку та контролю лише в XII столітті.

Родоначальником систематичного економічного аналізу вважають француза Жака Саварі, чії ідеї були поглиблені італійцем Джузеппе Редом у XIX столітті. На початку XX ст. У системі бухгалтерського обліку була розроблена абсолютно нова концепція балансу в трьох основних сферах: аналіз економічного балансу, аналіз балансу бізнесу та поширення наукових знань про баланс серед користувачів. У XX столітті активно розвивається комерційна обчислювальна наука. Згідно з історичними даними, аналіз балансу та системи комерційних розрахунків складають економічну природу фінансового аналізу. Фінансовий аналіз є невід'ємною частиною всієї системи аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства і є однією з найважливіших функцій управління. Теоретичні аспекти та практичні методи фінансового аналізу встановлюють конкурентоспроможність суб'єктів господарювання в умовах ринкової економіки.

Фінансовий аналіз – це система, яка збирає, обробляє, перетворює та використовує фінансову інформацію для забезпечення життєздатності суб'єктів господарювання в умовах ринкової економіки та конкуренції.

Основними завданнями фінансового аналізу в ринкових умовах є:

1. Загальна оцінка фінансового стану компанії;
2. Аналіз ринку та фінансової стабільності компанії;
3. Аналіз ліквідності і платоспроможності;
4. Аналіз грошового потоку;
5. Аналіз ефективності використання капіталу;
6. Корпоративний кредитний аналіз;
7. Оцінка виробництва;
8. Фінансовий важіль;
9. Аналіз підприємницької діяльності⁴
10. Прогноз фінансових результатів;
11. Аналіз стратегії фінансових ризиків;
12. Експрес-аналіз фінансування і надходжень.

Кожна наукова дисципліна має свої чітко визначені теми досліджень. Фінансовий аналіз, особливо вивчення економічної сфери підприємств, для оцінки результатів їх господарської діяльності, ефективності використання фінансових ресурсів, для вивчення і визначення їх причинно-наслідкового зв'язку, визначення резервів і підвищення ефективності методів. Цей метод вивчення фінансово-господарської діяльності притаманний, по суті, фінансовий аналіз є предметом цієї дисципліни.

Мета фінансового аналізу досягається шляхом вирішення комплексу взаємопов'язаних аналітичних завдань. Завдання аналізу визначає конкретну мету аналізу того чи іншого аспекту фінансово-господарської діяльності підприємства-об'єкта аналізу та враховує наявну інформацію, методи та технічні можливості аналізу. Основними об'єктами фінансового аналізу є прибуток, отриманий від фінансово-господарської діяльності підприємства,

прибуток платників податку, сукупний дохід, сукупні витрати, активи підприємства, грошовий потік, капітал.

Метод фінансового аналізу полягає у проведенні систематичних, комплексних, безперервних досліджень, взаємопов'язаних досліджень, обробки та використання фінансової інформації з метою виявлення та мобілізації резервів для найбільш ефективного використання фінансових ресурсів і встановлення оптимальної структури їх ресурсів.

Як практичне застосування методу наукового фінансового аналізу, його методологія являє собою сукупність методів обробки та вивчення фінансової інформації: абсолютна і відносна величина, середня величина, порівняння, побудова часового ряду, групування, метод балансу, індексний метод, аналізована динаміка, графічний метод, метод детального креслення, метод виключення, експертний метод тощо.

Спектр методів фінансового аналізу включає:

1. Горизонтальний (тимчасовий) аналіз-порівняння кожної статті звіту з попереднім періодом;

2. Поздовжній (структурний) аналіз для з'ясування структури остаточних фінансових показників, щоб визначити вплив кожної статті звіту на загальні результати;

3. Аналіз тенденцій – порівняти кожну статтю звіту з попередніми періодами та визначити тенденцію, тобто основний тренд динаміки показника;

4. Аналіз відносного коефіцієнта - розраховує співвідношення між одним елементом звіту або різними формами статей звіту;

5. Порівняльний (просторовий) аналіз, що включає два аспекти: аналіз індикаторів комплексного звіту та аналіз показників, що порівнюють компанію з конкурентами та середні дані галузі;

6. Факторний аналіз – використовуйте методи визначеності або академічні дослідження для аналізу впливу окремих факторів на показники ефективності.

Природа, зміст і потреба фінансового аналізу для дотримання принципів системного і комплексного аналізу вимагає чіткої організації процесу аналізу,

який передбачає певний етап і обґрунтований вибір джерел інформації, задіяних для вирішення проблеми аналізу. Необхідні етапи бізнес-аналізу:

1. Розробка процедур аналізу (визначення об'єктів і послідовності аналізу, постановка мети, умови виконання);
2. Визначення обсягу інформаційних матеріалів (статистика, бухгалтерський облік, звітність, операції тощо);
3. Використання всіх існуючих методів та технологій аналізу для вирішення завдань аналізу;
4. Підготовка аналітичної інформації, висновки та отримані рекомендації;
5. Організаційні питання, які підтримуються інформацією фінансового аналізу, тісно пов'язані з поділом зовнішнього та внутрішнього аналізу.

Основними джерелами інформації для зовнішнього фінансового аналізу вважаються

- корпоративні баланси;
- звіти про фінансові результати;
- звіти про фінансовий та майновий стан;
- документи податкових декларацій.

Внутрішньо проаналізована інформаційна база даних – це не лише публічні дані, а й усі доступні джерела інформації, включаючи нерегульовані матеріали управлінського обліку.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Діяльність державних та казенних підприємств, організацій, установ здійснюється в сферах, де приватний капітал не може або недоцільно використовувати. Їх в загальному можна іменувати бюджетними.

Бюджетні установи та організації – це власне ті установи й організації, які повністю або ж частково фінансуються з бюджету (державного чи місцевого) та витрачають кошти відповідно до бюджету як основного плану та фінансового документа.

Основною особливістю бюджетних установ є те, що відшкодування ресурсів, витрачених такими суб'єктами, здійснюється не з метою отримання прибутку, а для відновлення функцій та обов'язків установи, визначених установчими документами. При цьому вартість ресурсів є не передумовою формування доходу, а засобом фінансово-господарської діяльності.

Повноцінна оцінка діяльності підприємства чи установи повинна передбачати певний перелік методів аналізу, який у абсолютному вимірі може включати: горизонтальний; вертикальний аналіз, структурний аналіз; аналіз тенденцій; аналіз відносних коефіцієнтів; порівняльний аналіз, факторний аналіз.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ПАРАМЕТРИ ОБЛІКУ Й АНАЛІЗУ ЦІЛЬОВОГО ФІНАНСУВАННЯ ТА ЦІЛЬОВИХ НАДХОДЖЕНЬ

2.1. Науково-теоретичні та організаційні параметри обліку в бюджетних установах

Діяльність інститутів державного сектору економіки володіє багатьма характеристиками, що знані вирішальним впливом на структуру обліку. Ці установи є неприбутковими, вони діють виключно на державній основі. Примітною особливістю цих установ є не отримання прибутку, а досягнення визначених планом цільових значень і розрахункових значень, виконання завдань і функцій, визначених статутом або планом фінансування.

Організації й установи, які утримуються за бюджетний кошт, ведуть облік виконання бюджету та кошторисів, зазвичай називають бюджетним обліком, а їх сутність виражається через функції, які вони виконують, а саме:

- 1) здійснює поточний нагляд за створенням та використанням державних бюджетів (фондів) доходів і видатків;
- 2) відображає всі операції, проведені за рахунок бюджетних коштів у відповідних документах та рахунках;
- 3) узагальнює проведені операції в розрахунках, результатом яких є Баланс доходів і видатків;
- 4) контроль бюджетного обліку за видами доходів та виконання видатків бюджету відповідних галузей, установ та організацій, що фінансуються з бюджету;
- 5) керівництво та керівництво процесами бюджетного планування та виконання бюджету;
- 6) забезпечення зберігання бюджетних коштів згідно встановлених параметрів і норм;
- 7) виконує соціально спрямовану місію щодо бюджетного фінансування.

Сучасні вимоги економіки спонукають реалізацію завдань і функцій системи бухгалтерського обліку у державному секторі щодо нових методик. Передусім, це поглиблення міжнародних відносин, конкуренція, глобалізація, необхідність використання міжнародних стандартів у державному секторі.

По-друге, для підприємств, які застосовують формат бюджетного обліку, слід розробляти комплексний план рахунків обліку.

По-третє, динамічна еволюція бюджетної сфери і розширення меж діяльності і впливу бюджетних установ, зокрема з реалізації платних послуг, вимагають адекватного удосконалення вітчизняної теорії і практики бухгалтерського обліку й аналізу.

Система бухгалтерського обліку в установах державного сектору економіки має на меті забезпечити:

- 1) систематичний контроль виконання кошторисів та стану розрахунків з підрядниками;
- 2) збереження готівки та цінностей;
- 3) адекватне та своєчасне відображення фінансово-господарських операцій та використання коштів за очікуваними цілями;
- 4) попередній контроль своєчасності та правильності оформлення документів та законності операцій.

Для ефективної організації бухгалтерської роботи органів державного сектору необхідно визначити мету бухгалтерського обслуговування.

Бухгалтерський облік є сполучною ланкою між виробничо-фінансовою діяльністю та особами, які приймають рішення, що залежить від мети та потреб організації. Відповідальність за організацію та методологію бухгалтерського обліку та дієвість системи діловодства несе уповноважена посадова особа (керівник установи).

Організаційна форма інституційного обліку обумовлена його характеристиками, географічним розташуванням структурного підрозділу, системою управління, ступенем самостійності окремого структурного підрозділу, діючою системою контролю та звітності.

Загалом організація бухгалтерського обліку в державному секторі економіки характеризується чітким дворівневим характером:

I рівень (макрорівень) – статус державний;

II рівень (мікрорівень) – бюджетна система: обов'язки з обслуговування (головний бухгалтер), певною мірою перешкоджають виконанню незалежності та свободи.

Однак «сучасні реалії функціонування суб'єктів, що фінансуються з бюджету, висувають нові вимоги до інформаційної бази управління, реалізація виконання яких повинна знаходити своє легальне вирішення» [1].

До переліку факторів негативного впливу на організацію облікового процесу в бюджетному обліку, належать:

- 1) накопичення методів обліку в окремих галузях;
- 2) технічні дефекти вимірювальних приладів;
- 3) необґрунтована організація облікової роботи.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» установи державного сектору економіки «самостійно обирають форму бухгалтерського обліку як певну систему реєстрів обліку порядку та способу реєстрації та узагальнення інформації в них з додержанням єдиних засад та з урахуванням особливостей своєї діяльності та технології обробки даних» [19].

Слід зазначити, що збалансована та надійна система організації бухгалтерського обліку повинна забезпечувати своєчасну та повну інформаційну підтримку запитів внутрішніх та зовнішніх користувачів.

Ретельний нагляд за методами обліку забезпечує їх ефективність, уніфікованість і порівнянність показників між різними установами. Загальні вимоги до організації бухгалтерської служби державного органу включають:

- 1) послідовність та ділове спілкування між окремими керівниками (головними експертами-бухгалтерами) та головними бухгалтерами вищого керівництва організації (установи);
- 2) оптимальна робота головних експертів-бухгалтерів;

3) забезпечення бухгалтерських послуг, особливо для надання оперативної інформації особі, яка відповідає за організацію (установу).

В умовах європейської та глобальної інтеграції України та її намірів модернізувати й уніфікувати бухгалтерський облік, потреба у розв'язанні цих проблем зростає. Тому наукові розробки в ескізному напрямку тісно пов'язані з розвитком особливих економічних явищ у сфері міжбюджетних відносин і мають значні перспективи. Через неузгодженість і неузгодженість окремих положень законодавчої, навчально-методичної бази уніфікація бухгалтерського обліку в державному секторі економіки дуже ускладнилася.

У свою чергу, це негативно позначиться не тільки на організації бухгалтерського обліку, а й на його важливих характеристиках (таких як прозорість і зрозумілість). Рішення цієї проблеми базується на рекомендаціях міжнародних бухгалтерських організацій для державного сектора. Базові аспекти формує Закон України «Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні», він визначає основні передумови. Просто потрібно бути більш продуманим і уважнішим, щоб покращити свою роботу

Перехід до міжнародних стандартів фінансової звітності в умовах глобалізації має бути поступовим і цілеспрямованим процесом.

Усунення невідповідностей у вітчизняній системі бухгалтерського обліку має здійснюватися відповідно до економічних потреб і без шкоди для всієї системи. Запровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності для агенцій державного сектору вимагає, щоб їх специфікації відповідали чинній національній правовій базі, а правові та організаційні передумови, створені для їх впровадження, мають бути належним чином врегульовані

Для «осучаснення системи обліку в державному секторі необхідно формувати єдину законодавчо – нормативну базу, адаптовану до міжнародних вимог і норм, удосконалювати методологію складання звітності та запроваджувати інформаційні технології» [1].

Вивчення потреб системи управління та повне використання переваг сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій є важливою

об'єктивною основою вирішення проблеми удосконалення інформаційної бази даних, що забезпечує управління та прийняття рішень державними органами.

Необхідною умовою модернізації бухгалтерського обліку в державних і бюджетних установах є удосконалення його інформаційної бази на основі автоматизації обліку з використанням сучасних комп'ютерних технологій.

Незаперечні лідерські позиції посеред розробників програм визнається «Корпорація «ПАРУС», займаючи передову позицію на ринку комплексів з автоматизації для користувачів бюджетної сфери.

Функція даної програми покликана досягти повної автоматизації бухгалтерського обліку бюджетних організацій та державних установ і дозволяє вирішувати такі завдання:

- 1) автоматизація бухгалтерського обліку бюджетних установ;
- 2) розрахунок заробітної плати та грошового забезпечення;
- 3) оподаткування фахівців у галузях медицини та освіти;
- 4) планування та розподілу фінансування;
- 5) пенсійне регулювання;
- 6) формування та складання звітів;
- 7) підготовка звітів тощо.

Парус-Бюджет, у якості комплексної програми, призначеної для потреб з автоматизації системи бухгалтерського обліку бюджетних організацій установ, повною мірою виконує покладені на неї завдання. Вона створена відповідно бюджетній класифікації і повністю враховує весь спектр змін у методології бухгалтерського обліку, визначені у чинному законодавстві.

Програмна система має модульну структуру, і кожен модуль може працювати незалежно, але максимальна ефективність системи може бути досягнута виключно шляхом об'єднання різних системних модулів в єдиний інформаційний простір. Групу модулів, при бажанні або ж необхідності, можна змінити відповідно до потреб користувача.

Функціонування цієї програми полегшує та систематизує відображення в обліку господарських операцій, а також дозволяє розробити єдину для всієї системи державних органів методику організації, перевірки та отримання звітності відповідно до чинних нормативних актів.

Загалом бухгалтерський облік бюджетних органів – це самодостатня національна система бухгалтерського обліку, призначена для забезпечення інформаційних потреб у процесі економії та раціонального використання бюджету, є науковою методологією, яка перебуває в процесі реформування, розвитку та вдосконалення. З соціально-економічними перетвореннями та глобальним попитом.

2.2. Методологія обліку цільового фінансування та видатків органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації

За роки становлення та розвитку українського місцевого самоврядування неможливо було забезпечити здатність територіальних громад самостійно формувати власні фінансові ресурси в необхідному обсязі. Ступінь фінансової незалежності місцевої автономії досить низький, оскільки домінує децентралізована влада, доходи місцевого бюджету сильно залежать від міжбюджетного трансфертного платежу державного бюджету, фіскальна роль місцевих податків і зборів є незначною, а розподіл бюджетних коштів ресурсів у різних регіонах України нерівномірний.

Як наслідок, ефективність механізмів, за допомогою яких ці інституції здійснюють владу, залишається недостатньою, а суспільство не отримує належних результатів від діяльності органів місцевої влади.

І хоча в Україні місцеве самоврядування відіграє важливу роль у забезпеченні соціально-економічного розвитку місцевих громад. Однак, ефективність механізму здійснення владних повноважень органами місцевого самоврядування все ще недостатня. У квітні 2014 р. за ініціативи тодішнього Віце-прем'єр-міністра В. Гройсмана уряд затвердив концепцію реформування

місцевого самоврядування та місцевих владних організацій, а потім затвердив план заходів щодо реалізації плану, таким чином давши старт реформі.

Дані показують, що порівняно з аналогічним періодом 2020 року всі місцеві податки та збори до місцевих бюджетів за 11 місяців 2021 року зросли. Таким чином, місцеві фіскальні збори за передачу землі зросли на 13,5%, місцеві податки та збори зросли на 24,9%, єдині податки та збори зросли на 36,4%, а надходження від податку на нерухоме майно зросли на 71,8%

Деякі закони щодо розширення повноважень місцевого самоврядування і оптимізації надання адмінпослуг дозволяють місцевим органам влади децентралізувати повноваження щодо надання основних адміністративних послуг, таких як: реєстрація місця проживання, оформлення паспорта, державна реєстрація юридичних осіб і фізичних осіб, підприємців, об'єднань, діяльність з реєстрації актів цивільного стану, права власності, земельних питань.

Згідно норм до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», місцеве самоврядування повинно включати:

- 1) рівень територіальної громади;
- 2) рівень сільської, селищної і міської рад;
- 3) рівень сільського, селищного і міського голів;
- 4) рівень виконавчих органів сільських, селищних і міських рад;
- 5) рівень районних і обласних рад, які представляють спільні інтереси;
- 6) рівень територіальних громад сіл, селищ і міст;
- 7) рівень органів самоорганізації населення.

Виконавчим органом сільських рад є виконком, відділи, адміністративні департаменти та інші органи виконавчої влади, створені сільським комітетом. Виконавчий орган сільських рад підконтрольний і підпорядкований комітетам, а при здійсненні наданих органом виконавчої влади повноважень також підконтрольний відповідному органу виконавчої влади. Основними посадовими особами громад сільського рівня є сільські голови, які обираються таємним голосуванням місцевими громадами на основі загальних, рівних і

прямих виборів відповідно до закону, і здійснюють свої повноваження протягом тривалого часу. Строк повноважень сільського голови, який обирається місцевими громадянами – 5 років.

У більшості сільських рад використовується меморіальна-ордерна форма ведення бухгалтерського обліку (набір бухгалтерських книг, які використовуються та взаємодіють у певному порядку, за принципом подвійного запису у бухгалтерського обліку).

Основними принципами ведення бухгалтерського обліку за меморіально-ордерною формою є:

- 1) фіксація бухгалтерських проведень меморіальним ордером;
- 2) синтетичний облік поділяється на хронологічний і систематичний;
- 3) ведуть аналітичний облік у картках;
- 4) Головна книга має особливу будову, розкриваючи кореспонденцію рахунків, вона підвищує змогу аналізу контролювати правильність записів і оперативно реагувати.

Для забезпечення єдності ведення бухгалтерського обліку Міністерство фінансів України видало наказ № 755 від 08 вересня 2017 р. було затверджено «Про затвердження типових форм меморіальних ордерів, інших облікових реєстрів суб'єктів державного сектору та порядку їх складання» [47].

Веденням бухгалтерського обліку займаються переважно декілька працівників. До переліку їхніх обов'язків здебільшого входять такі напрями:

- 1) облік і аналіз витрат за електроенергію;
- 2) формування накопичувальних відомостей по видатках;
- 3) нарахування щомісячної плати за утримання дітей у дошкільних навчальних закладах;
- 4) моніторинг грошових документів;
- 5) ведуть журнал обліку подорожніх листів;
- 6) облікують фінансування структури;
- 7) облікують касові видатки;
- 8) облікують фактичні видатки;

- 9) облікують операції на поточних рахунках;
- 10) облікують чисельність і склад працівників;
- 11) нараховують заробітну плату;
- 12) ведуть синтетичний облік надходження основних засобів;
- 13) оприбутковують ресурси;
- 14) формують звітність.

Місія головного бухгалтера при цьому полягає у:

- 1) забезпеченні дотримання єдиних правил і стандартів ведення бухгалтерського обліку і та складання звітності;
- 2) організації контролю відображення операцій по рахунках;
- 3) участі у оформленні перевірок по нестачах майна;
- 4) забезпечення перевірка і моніторингу стану ведення бухгалтерського обліку в установі.

«Термін зберігання первинних документів, облікових реєстрів, бухгалтерських балансів, звітів у архіві товариства визначається згідно з переліком типових документів, що створюються в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших установ, організацій і підприємств із зазначенням термінів. Після закінчення терміну зберігання документи, які підлягають здачі до Державного архіву здають до нього, а ті, що залишаються, знищують, про що спеціальною комісією складається акт і робляться відповідні відмітки в архівній книзі. Знищувати можна тільки ті бухгалтерські документи (термін зберігання яких закінчився), за якими державна фінансова інспекція провела перевірку з питань дотримання законодавства, і які не стосуються слідчих або судових справ у разі виникнення спорів. У першому випадку документи зберігаються до проведення ревізії. У другому – до ухвалення остаточного вироку» [16, с. 24].

Витрати – це державні платежі, які не повертаються. Вони підлягають відшкодуванню, тобто використовуються в обмін на товари чи послуги, або безкоштовні (в односторонньому порядку). До категорії видатків не входять

платежі, здійснені для погашення державного боргу, які класифікуються як фінансування.

За різним охопленням видатки поділяються на видатки загального фонду та видатки спеціального фонду. Видатки загального фонду – це витрати, сплачені за рахунок загального фонду бюджету. Видатки спеціального фонду відносяться до видатків, сплачених за рахунок спеціальних фондів.

За рухом бюджетних коштів видатки поділяються на:

- 1) касові;
- 2) фактичні.

Касові видатки – це всі суми, сплачені в готівковій та безготівковій формі органами казначейства України або банківськими установами через реєстрацію, спецреєстрацію та поточні рахунки.

Основним завданням обліку касових видатків є забезпечення контролю за цільовим витрачанням бюджетних коштів відповідно до кошторису, затвердженого бюджетним органом. Однак, оскільки певні суми могли бути накопичені, але не сплачені, ці витрати ускладнюють визначення фактичного використання коштів. Касові видатки показують суму асигнувань, отриманих і виплачених бюджетним органом за кодом економічної класифікації видатків, щоб ви могли отримати касові дані про виконання бюджету та дані про невикористаний залишок асигнувань на певну дату. Повернення коштів на рахунок призведе до стягнення, тобто до зменшення касових витрат.

Під фактичними видатками розуміються фактичні та кінцеві видатки, здійснені відповідними вихідними документами та здійснені за рахунок видатків загального та спеціального фондів бюджету, а також фактичні та кінцеві видатки, які нараховані чи здійснені, але не оплачені. До них належать неоплачені витрати кредитора, нарахована, але невиплачена заробітна плата.

Облік фактичних видатків дозволяє контролювати хід кошторису бюджетного органу в цілому та дотримуватися встановлених нормативів видатків за кодом економічної класифікації видатків, тобто ці видатки відображають фактичне виконання нормативів.

Облік бюджетного фінансування та наявність і рух бюджетних коштів за рахунками розпорядників у банках ведеться рахунками, спеціально передбаченими Планом рахунків для бюджетних організацій призначені и:

7011 «Бюджетні асигнування»;

6611 «Зобов'язання за внутрішніми розрахунками розпорядників бюджетних коштів»;

2311 «Поточні рахунки в банку».

Ведення аналітичного обліку асигнувань з бюджету проводиться у спеціальних регістрах:

- 1) картці аналітичного обліку отриманих асигнувань;
- 2) книзі аналітичного обліку асигнувань.

2.3. Моніторинг та аналіз надходжень і використання коштів загального та спеціального фондів

Фінансовий аналіз відіграє важливу роль в управлінні діяльністю місцевого самоврядування. Місцева влада використовує його для забезпечення ефективного та цільового використання та збереження коштів, виявлення та запобігання недоліків у роботі установ, підприємств, організацій, зменшення необґрунтованих витрат. З цієї причини необхідно використовувати аналітичні інструменти для встановлення найкращої організації підтримки для прийняття відповідних управлінських рішень.

Загальний аналіз діяльності бюджетного відомства, особливо використання бюджетних коштів, передбачає дослідження основних показників діяльності організації, особливо доходів і витрат загального та спеціального фондів, визначення їх розміру, динаміки та структури, визначення вартості плану. Відхилення, з'ясувати потенційні можливості збільшення доходів бюджету автономних органів, сформулювати рекомендації щодо подальшого збільшення доходів та ефективного витрачання бюджетних коштів. Важливою умовою ефективного фінансового

аналізу місцевих бюджетів є застосування таких принципів його виконання, як: науковості, комплексності, системності, об'єктивності, ефективності, актуальності та регулярності. Дотримання цих припущень сприяє комплексному аналізу формування та цільового використання бюджетних коштів місцевого самоврядування, забезпечення місцевої автономії та здійснення децентралізованої влади.

Розкрити зміст фінансового аналізу коштів бюджету місцевого самоврядування можна шляхом вирішення таких завдань:

- 1) вивчити основні показники звіту про виконання бюджету місцевого самоврядування, зокрема видатки, доходи, власний та нормативний кошторис доходів, трансфертні платежі тощо;
- 2) визначити структуру доходів місцевого бюджету, перевірку абсолютних і відносних відхилень від запланованих показників, оцінку їх важливості та визначення факторів, що впливають на відхилення від запланованих значень, вивчення динаміки показників та з'ясування основних тенденцій загального місцевого бюджету та його різні елементи або групи доходів;
- 3) відношення власних доходів до загального доходу;
- 4) порівняння розрахункових показників із аналогічними показниками інших місцевих бюджетів України;
- 5) формування прогнозних показників та підтвердження наступного періоду та майбутніх оцінок;
- 6) стан коштів, цільове використання бюджетних коштів органами місцевого самоврядування та збільшення доходів місцевого бюджету.

Висновки аналізу можна представити у можливий спосіб за умови використання потенційних можливостей аналітичної служби, але у рамках чинного законодавства України.

Структурними елементами цієї моделі є: суб'єкт аналізу, об'єкт аналізу, інструмент аналізу, інформаційне забезпечення аналізу. Об'єктом аналізу є показники доходів і видатків місцевого бюджету. Суб'єктом аналізу доходів і

видатків місцевих бюджетів є прямо чи опосередковано зацікавлені користувачі інформації. Непрямі користувачі зацікавлені в такій інформації для підтримки своїх політичних, правових, комерційних, фінансових, кредитних та соціально-економічних рішень залежно від характеру діяльності та завдань, які вони вирішують.

У процесі дослідження слід використовувати традиційні методи економічного аналізу, такі як:

- 1) абсолютна бюджетна оцінка та порівняння;
- 2) динамічний (горизонтальний) аналіз;
- 3) структурний (вертикальний) аналіз;
- 4) коефіцієнтний аналіз;
- 5) факторний аналіз.

Інституційні джерела (законодавство, навчальні матеріали, стандарти), планування та специфікації (планування, бюджетні документи), довідники (каталоги, пошукові системи), облік і звітність (матеріали фінансового обліку та звітності, статистичні дані) та інформація поза системою пов'язані з аналізом джерел даних та інформаційною його базою.

Основний плановий документ, що підтверджує повноваження бюджетного органу щодо приймання доходів і видатків, а також визначає обсяги та напрями коштів на виконання покладених на нього функцій та виконання визначених завдань відповідно до бюджетних призначень органу.

Бюджет бюджетної установи складається з таких частин:

- 1) загальні фонди;
- 2) спеціальні фонди.

Перевіряти якість планів видатків, тобто обґрунтованість кошторисів, аналізувати витрати та продуктивність місцевого самоврядування, контролювати цільове використання коштів тощо треба, використовуючи дані бухгалтерського обліку та звітності про його виконання.

Аналітична таблиця, яка характеризує стан надходжень і використання коштів загального фонду Висоцької територіальної громади Сарненського

району Рівненської області у 2020 р. відображена у табл. 2.1. (з розмежуванням за основними показниками)

Таблиця 2.1

Рівень надходжень і використання грошових коштів загального фонду Висоцької територіальної громади Сарненського району Рівненської області у 2020 році

Показник	Погоджено на 2020 рік, тис. грн.	Фактично за 2020 рік тис. грн.	Відхилення	
			абсолютне, тис.грн.	відносне, %
Видатки	1054316	1033927,6	20388,4	1,9719
Оплата праці	710000	703927,6	- 6072,40	0,8526
Використання товарів, отримання послуг	278000	261957,2	- 16042,8	- 6,1242
Трансферти	22034	22034	-	-
Соц. забезпечення	7000	6800	- 200	- 2,9411
Інші видатки	3000	2900	- 100	- 3,4482

Результати аналізу, проведеного у таблиці 2.1 свідчать, що обсяг фактичного використання коштів Висоцькою територіальною громадою Сарненського району Рівненської області у 2020 році у загальному підсумку менший, аніж попередньо затверджений на 20388,40 тис.грн. (в абсолютному вимірі), або ж на 1,9719 % (у відносному вимірі).

Такий стан справ може свідчи про те, що питома вага фактичних витрат загального фонду по відношенню до його попередньо погодженого проєкту на 2020 рік становить 98,0281 %.

Проведений аналіз за попередні роки доводить, що у структурі видатків Висоцької територіальної громади Сарненського району Рівненської області у 2020 році, як і у 2019 та 2018 роках актуальними є лише поточні видатки, без капітальних. Це ми вважаємо не зовсім виправданим з позицій стратегії.

Найбільшу питому вагу відхилення у 2020 році у структурі видатків Висоцької територіальної громади Сарненського району Рівненської області

займає позиція «Використання товарів, отримання послуг» у сумі на 16042,80 тис.грн., що складає 6,1242 %.

Відхилення за статтею «Оплата праці» у 2020 році у структурі видатків Висоцької територіальної громади Сарненського району Рівненської області становить лише 6072,4 тис. грн., тобто 0,8526 %.

Крім загального фонду, органи місцевого самоврядування та інші бюджетні органи для задоволення своїх потреб та виконання повноважень мають право забезпечувати власну матеріальну базу, надавати різноманітні послуги, отримувати благодійну допомогу та інші доходи відповідно до чинного законодавства. Усі отримані кошти та витрати, пов'язані з такою діяльністю, є відповідно доходами та видатками спеціальних фондів бюджету.

Таблиця 2.2

Обсяг надходжень і використання грошових коштів спеціального фонду Висоцької територіальної громади Сарненського району Рівненської області у 2020 році

Показники	Погоджено на 2020 рік, тис. грн.	Фактично за 2020 рік тис. грн.	Відхилення	
			абсолютне, тис.грн.	відносне, %
Видатки, всього	5000	3745,64	- 1254,36	- 33,4885
Реконструкція основних засобів	5000	3745,64	- 1254,36	- 33,4885

У 2020 році, зважаючи на аналітичну інформацію таблиці 2.2, Висоцькою територіальною громадою Сарненського району Рівненської області з коштів спеціального фонду було не доотримано 1254,36 тис.грн, що складає 33,4885 % від запланованого обсягу.

Для повноцінного рівня аналітичних висновків щодо фінансування потрібно ще розраховувати динаміку якісних показників діяльності та ефективності фінансових результатів бюджетної установи.

Таблиця 2.3

Динаміка індексів діяльності Висоцької територіальної громади
Сарненського району Рівненської області у 2019-2020 роках

Індекс	2019	2020	Відхилення	
			абсолютне, тис.грн.	відносне, %
Індекс рівня самостійності місцевого бюджету	3,22	2,91	- 0,31	- 10,65
Індекс фінансового результату місцевого бюджету	0,12	0,11	- 0,01	- 9,09

Критеріями моніторингу і оцінки доцільно прийняти:

- 1) індекс рівня самостійності місцевого бюджету (відношення доходу місцевого бюджету до інших видів доходу) - відображає рівень незалежності місцевого самоврядування у формуванні власних доходів, а відповідно і подальших планів для фінансування;
- 2) індекс фінансового результату місцевого бюджету (відношення балансу (профіциту) до суми видатків або ж балансу (дефіциту) до доходу) - відображає фінансовий результат до співвідношення бюджету.

Результати обрахованої у таблиці 2.3 інформації щодо індексів рівня самостійності і фінансового результату свідчать про позитивну динаміку діяльності Висоцької територіальної громади Сарненського району Рівненської області у 2019-2020 роках.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. Системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності державних органів є важливою частиною економічної інфраструктури України. Оскільки діяльність бюджетного органу принципово відрізняється від діяльності інших суб'єктів, це, в свою чергу, впливає на особливості організації та методики бухгалтерського обліку.

2. Бухгалтерський облік бюджетного органу є самодостатньою національною системою організації, який шляхом безперервного, безперервного та письмового обліку господарських операцій, що відображають господарську діяльність, збирає, реєструє та узагальнює інформацію про склад капіталу організації, джерела капіталу та зобов'язання, а також фінансові він спрямований на задоволення потреб в інформації, управління економікою та доцільне використання бюджетних коштів, а також наукових методів, які постійно розвиваються та вдосконалюються відповідно до соціально-економічних перетворень та рівня світового попиту.

3. Висоцька територіальна громада Сарненського району Рівненської області провадить свою діяльність на основі законодавства України, належить до бюджетних установ, складає у визначеному порядку звітність відповідно до НП(С)БО в державному секторі.

4. Результати аналізу, проведеного у розділі 2, свідчать, що обсяг фактичного використання коштів Висоцькою територіальною громадою Сарненського району Рівненської області у 2020 році у загальному підсумку менший, аніж попередньо затверджений у 2019 році на 20388,40 тис.грн. (в абсолютному вимірі), або ж на 1,9719 % (у відносному вимірі). Такий стан справ може свідчи про те, що питома вага фактичних витрат загального фонду по відношенню до його попередньо погодженого проєкту на 2020 рік становить 98,0281 %.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ НАЛЕЖНОСТІ ФІНАНСУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

3.1. Особливості фінансового контролю та аудиту цільових надходжень на місцевому рівні

У вітчизняній, як і у світовій практиці прийнято виділяти два види фінансового контролю: 1) внутрішній; 2) зовнішній.

Внутрішнім фінансовим контролем досягаються наступні цілі:

- 1) проведення системної оцінки фінансової діяльності установи;
- 2) проведення аналізу результатів функціонування установи стосовно їх відповідності окресленим завданням та планам у паспорті бюджетної організації чи установи;
- 3) інформаційна комунікація в напрямі керівника організації щодо результатів контролю, проведеного відповідною службою.

Зовнішнім фінансовим контролем досягаються наступні цілі:

- 1) проведення контрольних дій;
- 2) налагодження внутрішнього аудиту;
- 3) моніторинг залучення і ефективності використання бюджетних ресурсів для досягнення дієвого управління.

«Об'єктами фінансового контролю на місцевому рівні є місцеві бюджети, цільові фонди місцевого самоврядування, місцеві запозичення, комунальне майно та земля та фінансова діяльність учасників бюджетного процесу на місцевому рівні та підприємств комунальної власності. Суб'єктами контролю на місцевому рівні є органи державного управління, органи місцевого самоврядування, спеціалізовані структурні підрозділи галузевих міністерств, відомств і державних комітетів, фінансові й облікові служби установ, підприємств і організацій комунальної власності, а також громадяни

та громадські об'єднання, що володіють контрольними повноваженнями щодо об'єктів фінансового контролю» [1].

Державне управління відіграє провідну роль у забезпеченні фінансового контролю на місцевому рівні. По-перше, це пов'язано з нерозвиненістю інших видів фінансового контролю на місцевому рівні, по-друге, значна частина фінансових ресурсів місцевої автономії використовується для реалізації децентралізованої влади..

Серед органів державного управління, які контролюють місцеве фінансове поле, чільне місце займає спеціалізований орган державного фіскального контролю, а саме Державна фінансова інспекція України.

Відповідно до своїх завдань Державна фінансова інспекція України повинна:

- 1) контролювати законне, цільове та ефективне використання місцевих бюджетів та інших фінансових і матеріальних ресурсів органів місцевого самоврядування;
- 2) контролювати збереження та використання громадського майна;
- 3) контролювати стан і надійність обліку та звітності органів місцевого самоврядування, бюджетних установ, а також компаній і організацій, які отримують кошти з місцевих бюджетів;
- 4) формулювати рекомендації щодо усунення виявлених недоліків і порушень;
- 5) здійснювати систематичний аналіз обставин і причин, що призвели до фінансових правопорушень, та вживати заходів для запобігання порушенням.

28.10.2015 р на базі Державної фінансової інспекції постановою Уряду створена Державна аудиторська служба України, що здійснює аудит фінансової та господарської діяльності бюджетних установ.

Аудит фінансово-господарської діяльності бюджетних органів є формою контролю, призначеною для запобігання фінансовим порушенням та забезпечення достовірності фінансової звітності.

Основними завданнями фінансово-економічних аудитів є сприяння бюджетним органам у забезпеченні правильності бухгалтерських розрахунків, законності використання бюджетних коштів, державного майна, складання достовірної фінансової звітності, організації ефективного внутрішнього фінансового контролю. З допомогою фінансового контролю бухгалтерського обліку та фінансової звітності організації можна виявити основні порушення і проаналізувати наслідки виявлених порушень.

Порушення в бухгалтерському обліку в організаціях часто призводять до незаконних витрат, недостатності майна, надмірних бюджетних платежів, надлишків активів, необґрунтованих орендованих основних засобів.

Практика порушень, виявлена нами під час дослідження свідчить про найпоширеніші з них:

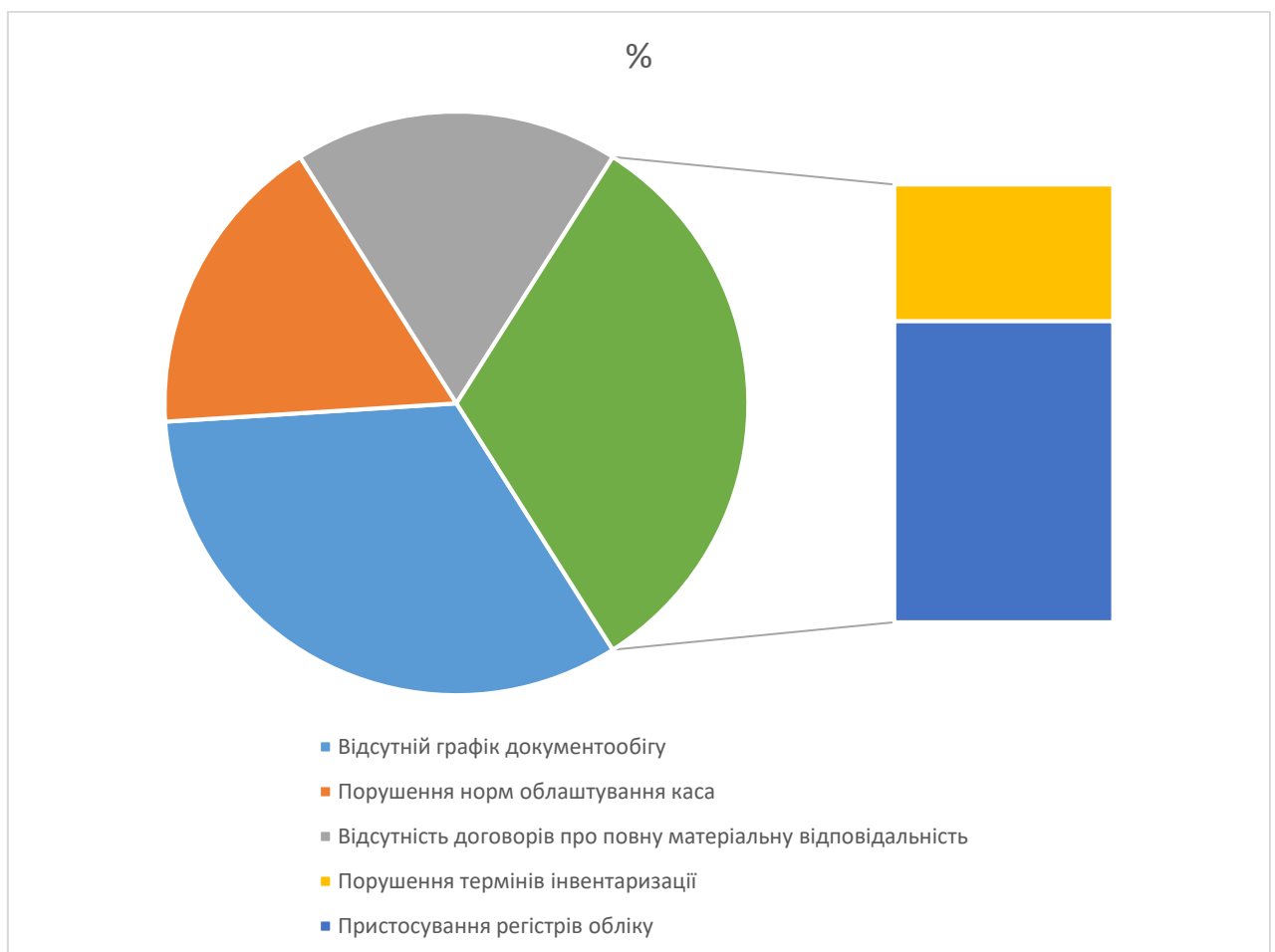

Рис. 3.1. Найпоширеніші порушення в системі бухгалтерського обліку

Крім цього напряму аудиту, проводиться аудит ефективності виконання бюджетного плану – форма контролю, призначена для визначення ефективності використання бюджетних коштів для досягнення цілей плану, а також для визначення факторів, що перешкоджають цьому. відбувається. Метою аудиту ефективності є формулювання обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення ефективності використання місцевих бюджетів у процесі виконання бюджетних планів. Місцеві органи державної адміністрації відіграють важливу роль у фінансовому контролі на місцевому рівні. Ці органи державного управління мають повноваження додатково контролювати, чи відповідають місцеві бюджети нижчого рівня бюджетному законодавству України. Крім того, місцеві державні адміністрації забезпечують складання, виконання та звітність про виконання місцевих бюджетів на відповідних рівнях. Це дає їм право здійснювати різні контрольні права на цих етапах бюджетного процесу.

Крім цього напряму аудиту, проводиться аудит ефективності виконання бюджетного плану – форма контролю, призначена для визначення ефективності використання бюджетних коштів для досягнення цілей плану, а також для визначення факторів, що перешкоджають цьому. відбувається. Метою аудиту ефективності є формулювання обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення ефективності використання місцевих бюджетів у процесі виконання бюджетних планів. Місцеві органи державної адміністрації відіграють важливу роль у фінансовому контролі на місцевому рівні. Ці органи державного управління мають повноваження додатково контролювати, чи відповідають місцеві бюджети нижчого рівня бюджетному законодавству України. Крім того, місцеві державні адміністрації забезпечують складання, виконання та звітність про виконання місцевих бюджетів на відповідних рівнях. Це дає їм право здійснювати різні контрольні права на цих етапах бюджетного процесу.

Об'єктами цього контролю є стан суспільної власності, об'єкти комунальної інфраструктури, землекористування тощо.

Відповідальність за організацію виконання місцевих бюджетів та контроль надходжень і видатків покладається на фінансовий відділ. При моніторингу доходів необхідно вчасно виявити відхилення між фактичними доходами та запланованими та вжити відповідних заходів. Якщо за результатами квартального звіту до загального фонду бюджету надходить не більше 15% надходжень, фіскальний орган повинен бути готовий до внесення змін до бюджету, які зменшать видаткову частину бюджету.

Місцеві фінанси здійснюють попередній і поточний контроль за розподілом коштів місцевого бюджету між головними розпорядниками бюджетних коштів. При цьому метою контролю є забезпечення відповідності виділених коштів затвердженому бюджетному розпису. Крім того, фіскальний орган може визначати законність, ефективність та раціональність бюджетних видатків. Персонал фінансових установ може брати участь у ревізіях та перевірках установ, підприємств та організацій, які отримують кошти місцевого бюджету. Місцеві фінансові управління беруть участь у підготовці звітів про виконання місцевих бюджетів. При цьому проаналізували дані звітів, отримані від казначейства, виявили невідповідності та неточності та вжили заходів щодо їх усунення.

Після запровадження казначейських послуг до місцевих бюджетів з'явилися нові суб'єкти фінансового контролю на місцевому рівні, наприклад, українські казначейські територіальні служби. Ці організації здійснюють контроль за виконанням місцевих бюджетів та підготовкою звітів про виконання, переважно у формі поточного контролю. При здійсненні доходів місцевого бюджету Міністерство фінансів контролює законність зарахування доходів, закон про бюджет, закон про державний бюджет, справедливість застосування нормативів розподілу доходів, визначених комітетом місцевого бюджету. Міністерство фінансів також здійснює контроль за перерахуванням до місцевого бюджету залишкових дотацій з точки зору відповідності місцевим бюджетом запланованих обсягів. На етапі виконання видаткової частини місцевого бюджету контрольні заходи, які організовує територіальна

організація Мінфіну, починаються з реєстрації кошторисів бюджетних органів та інших планових документів. Вони перевіряються на відповідність витягнутим показникам місцевого бюджету. Основним контролем є недопущення відхилень між основними документами розпорядників та одержувачів бюджетних коштів та показниками, зазначеними у розділі видатків бюджету. Це допомагає запобігти перевищенню видатків затвердженого бюджету.

Надання послуг місцевим бюджетам за моделлю казначейства передбачає контроль за відповідністю зобов'язань розпорядника бюджетних коштів розрахунковим показникам. Доречність цього контролю зумовлена певними об'єктивними обставинами. Якщо бюджетне відомство має право укладати угоди і навряд чи несе велику відповідальність за їх невиконання, існує ризик перерахування непогашеної заборгованості до бюджету. Тому такий вид контролю дуже важливий. Проте слід зазначити, що існуючий механізм контролю за зобов'язаннями керівників ще далекий від досконалості. З одного боку, вони значно ускладнюють процес витрат, а з іншого – дають можливість перевищення бюджетних асигнувань. Тому очевидна необхідність ґрунтовного реформування процедури обліку зобов'язань розпорядників місцевих бюджетів.

У сфері місцевих фінансів органи Державної фіскальної служби України зобов'язані виконувати такі функції:

- 1) контролювати повноту своєчасності, достовірності, нарахування та сплати податків та інших обов'язкових платежів місцевих бюджетів;
- 2) контролювати облік податків та інших обов'язкових платежів, що вносяться до місцевого бюджету, для правильного та своєчасного нарахування цих податків та платежів;
- 3) контролювати своєчасність подання фінансової звітності, податкових декларацій, розрахунків та інших документів, пов'язаних з нарахуванням податків та інших платежів, а також перевіряти

визначення об'єктів, бази розрахунку податків, правильність податкових розрахунків;

- 4) забезпечити застосування та своєчасне стягнення до місцевих бюджетів фіскальних санкцій та адміністративних штрафів за порушення чинного податкового законодавства;
- 5) перевірка на приховування та заниження податків та інших обов'язкових платежів до місцевих бюджетів.

Відповідний контроль не включає видатки місцевих бюджетів, які відіграють надзвичайно важливу роль у соціально-економічному житті країни. Сьогоднішня структура видатків місцевих бюджетів є цілком соціальною. Використання такого роду коштів не є випадковим, оскільки органи місцевого самоврядування повинні вирішувати місцеві проблеми, які безпосередньо пов'язані з наданням різноманітних державних послуг, зокрема соціальних послуг, для підвищення добробуту людей та забезпечення необхідних умов для їх життєдіяльності. Проте абсолютна величина коштів, що виділяються з місцевого бюджету на утримання об'єктів соціально-культурної сфери та соціального забезпечення, є недостатньою для задоволення цієї потреби населення.

Інша проблема – відсутність системного контролю. Ми згодні з основними сучасними вченими, що превентивний фінансовий контроль відіграє все більшу роль у переході до ринкових відносин. Здійснюється на етапі обговорення та прийняття рішень фіскальних питань, у тому числі формування та ухвалення законів та законопроектів місцевих органів влади та місцевого самоврядування у сфері фіскальної діяльності, зокрема бюджету на поточний рік.

Найбільшою проблемою місцевої системи контролю за державними фінансами є корупція, а її особлива шкода полягає в її інституційній природі. Адже це призведе не лише до матеріальних збитків, а й до незворотних змін у всьому державному апараті. Основною причиною корупції є бюрократизм урядовців.

3.2. Моніторинг порушень бюджетного законодавства щодо нецільового використання бюджетних коштів

Правові основи формування, розгляду, затвердження та виконання бюджетів, звітності про виконання та контроль за дотриманням бюджетного законодавства, порядок порушення бюджетного законодавства, формування та погашення державного та місцевого боргу регулюються законом про бюджет. Теоретично нецільове використання бюджетних коштів спричиняється некомпетентністю, недбалістю чи зловживанням посадовими особами. Державне казначейство здійснює загальний контроль за дотриманням бюджетного законодавства учасниками бюджетного процесу, випадків нецільового використання бюджетних коштів стає все менше, але це стає дедалі складнішим.

Приклади використання розпорядниками бюджетних коштів не за призначенням:

1. Закупівля комплектуючих до комп'ютерів за кодом класифікації видатків 2210 для ремонту комп'ютерної техніки, облікованої на балансі, а бюджетні призначення з кодом класифікації видатків 3110 не затвержені.

2. Затвердження коштів на утримання з кодом класифікації видатків 010116. Однак протягом року здійснено оплату за телефон з коштів, які виділені з кодом класифікації 070807.

3. За рахунок коштів, передбачених на утримання установи, придбано канцелярські товари, передані в подальшому до виборчкому для проведення територіальних виборів.

4. Лікарня, утримувана за рахунок коштів місцевого бюджету, придбала протягом фінансового року спеціальне обладнання. Згодом виявилось, що придбане обладнання за невідомих причин подаровано і віднесено на баланс іншій лікувально-профілактичній установі у іншій області, утримання якої здійснюється уже за рахунок коштів державного бюджету України. Такі дії суперечать вимогам частини 2 статті 85 Бюджетного кодексу України і

трактуються як використання бюджетних коштів не за їх прямим призначенням згідно законодавства.

5. Бюджетна організація на основі угод, підписаних з підрядною установою, провела ремонт даху будівлі, списавши ці витрати в рахунок загального фонду з кодом класифікації 2240.

Для нецільового використання бюджетних коштів можуть бути вжиті такі заходи впливу: попередити про неналежне виконання бюджетного законодавства та вимагати усунення порушень протягом 30 календарних днів; призупинити діяльність з використанням бюджетних коштів; припинити бюджетні асигнування; зменшити бюджетні асигнування; повернути бюджетні кошти до бюджету.

При виявленні зловживання бюджетними коштами основним заходом є зменшення бюджетних асигнувань, при виявленні яких завжди використовуються бюджетні асигнування та можуть застосовуватися інші заходи впливу.

Дисциплінарна відповідальність порушників (невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків, наклеп на нього як на посадову особу місцевого самоврядування чи наклеп на орган місцевого самоврядування, де він працює) буде притягнуто до дисциплінарної відповідальності відповідно до чинного законодавства України (у формі засудження або звільнення).

На головного бухгалтера можуть вплинути такі заходи впливу: попередження не дотримано в повному обсязі; присвоєння наступного рангу чи призначення на вищі посади відкладається на термін до одного року.

Підставою для скорочення бюджетних асигнувань в основному є угоди про порушення або ревізії, щоб довести факти порушення розпорядниками бюджетних коштів у поточному періоді. Акт перевірки або ревізійний акт складається органом державної фінансової інспекції. У разі виявлення нецільового використання відповідного бюджету приймається рішення про зменшення бюджетних відрахувань до загального фонду. Якщо розпорядник

бюджету повністю покривається спеціальними коштами, спеціальні фонди зменшують бюджетні асигнування. Після отримання наказу про призупинення діяльності Державне казначейство призупиняє діяльність відповідного рахунку.

Посадові особи, які дозволяють собі порушувати норми бюджетного законодавства повинні нести дисциплінарну, цивільну, адміністративну або й кримінальну відповідальність перед суспільством і законом.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

1. Важливою частиною системи управління органами місцевого самоврядування є контроль функціональних завдань системи, як інструменту забезпечення досягнення інституційних цілей та успішного виконання покладених на нього завдань шляхом моніторингу, оцінки та аналізу діяльності, виявлення недоліків та запобігання можливим ситуаціям.

2. Основним і вирішальним видом фінансового контролю у бюджетній сфері є зовнішній контроль за дотриманням бюджетного законодавства та законодавства про бухгалтерський облік та фінансову звітність, який відповідно до відповідного законодавства України покладається на органи державної влади, а саме: Національну службу фінансового нагляду України, Національна аудиторська служба України, місцева державна адміністрація, місцеві фінансові установи, організації казначейської служби України, Національне фінансове агентство України, Український інститут бухгалтерського обліку.

3. Характеризуючи загальний рівень фінансового контролю державного управління, можна зробити висновок, що значна кількість підконтрольних суб'єктів ще не забезпечила належну фінансову дисципліну. Основна причина такої ситуації полягає в тому, що нинішня система фінансового контролю на місцевому рівні спрямована переважно на виправлення порушень, а не на їх запобігання.

4. Недосконала законодавча база, відсутність системного контролю та використання ретроспективних методів контролю, недосконала загальна система місцевих фінансових установ стали основою для зловживання та маніпулювання різними ресурсами.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Діяльність державних підприємств, організацій, установ здійснюється у сферах, де неможливо або недоцільно використовувати приватний капітал. Бюджетні установи та організації – це власне ті установи чи організації, які частково чи повністю фінансуються з державного або ж місцевого бюджету.

2. Система бухгалтерського обліку та фінансової звітності державних органів є важливою складовою економічної інфраструктури України. Тому що діяльність бюджетного агентства дуже відрізняється від діяльності підприємницької структури.

3. Облік у бюджетних установах є самодостатньою упорядкованою системою збору і реєстрації та узагальнення інформації про склад засобів та джерел фінансування, зобов'язань, фінансових результатів, що відображають господарську діяльність, покликані задовольнити потреби процесу управління.

4. Видатки бюджетного органу здійснюються за його спеціальною економічною класифікацією, яка передбачає, що видатки бюджету поділяються на поточні, капітальні та нерозподілені. Основою бюджету та видаткової частини бюджетного звіту є економічна класифікація видатків бюджетних установ. Багато елементів регулярних видатків бюджетних установ є захищеними статтями бюджету.

5. Законодавчі зміни, зокрема економічна класифікація видатків бюджетних установ, план рахунків, порядок складання та ведення форми фінансової звітності, потребують постійного вдосконалення існуючих методів обліку шляхом формулювання методів обліку поточних і капітальних видатків. Рекомендації щодо обліку та звітності.

6. В умовах адміністративно-бюджетної децентралізації, яку Україна розпочала у 2014 році, зросла фінансова підтримка здійснення влади органами місцевого самоврядування, в тому числі й об'єктами наших досліджень. Це в свою чергу призводить до зміни змісту та змісту системи бухгалтерського

обліку як методу інформаційного забезпечення процесу управління цільовим використанням коштів місцевого самоврядування.

7. Характеризуючи загальний рівень фінансового контролю державного управління, можна зробити висновок, що значна кількість підконтрольних суб'єктів ще не забезпечила належну фінансову дисципліну. Основна причина такої ситуації полягає в тому, що існуюча система фінансового контролю на місцевому рівні в основному призначена для виявлення та виправлення порушень, а не для запобігання та за побігання. В Україні існує багато проблем з організацією, яка контролюється державними фінансами, що знижує рівень місцевої фіскальної та бюджетної дисципліни. Недосконала законодавча база, відсутність системного контролю та використання ретроспективних методів контролю, недосконала загальна система місцевих фінансових установ стали основою для зловживання та маніпулювання різними ресурсами.

8. Основними недоліками фінансового контролю на місцевому рівні є: більшість контрольних процедур є фіскальними, а подальші (наступний крок) контрольні заходи домінують Попередні та поточні процедури контролю в нинішній системі фінансового контролю є відносно слабкими та неконтрольованими, внутрішні; Недооцінюється значення фінансового контролю, неефективний механізм адміністративних стягнень, продовжує зростати кількість та кількість фінансових порушень при використанні бюджетних коштів, нерегульована діяльність перетинається з функціями суб'єктів фінансового контролю. Найбільшою проблемою місцевої системи контролю за державними фінансами є корупція, а її особлива шкода полягає в її інституційній природі.

9. Результати проведеного аналізу свідчать, що обсяг фактичного використання коштів Висоцькою територіальною громадою Сарненського району Рівненської області у 2020 році у загальному підсумку менший, ніж попередньо затверджений на 20388,40 тис.грн. (в абсолютному вимірі), або ж на 1,9719 % (у відносному вимірі). Такий стан справ може свідчи про те, що

питома вага фактичних витрат загального фонду по відношенню до його попередньо погодженого проєкту на 2020 рік становить 98,0281 %. Проведений аналіз за попередні роки доводить, що у структурі видатків Висоцької територіальної громади Сарненського району Рівненської області у 2020 році, як і у 2019 та 2018 роках актуальними є лише поточні видатки, без капітальних. Це ми вважаємо не зовсім виправданим з позицій стратегії. Найбільшу питому вагу відхилення у 2020 році у структурі видатків Висоцької територіальної громади Сарненського району Рівненської області займає позиція «Використання товарів, отримання послуг» у сумі на 16042,80 тис.грн., що складає 6,1242 %. Відхилення за статтею «Оплата праці» у 2020 році у структурі видатків Висоцької територіальної громади Сарненського району Рівненської області становить лише 6072,4 тис. грн., тобто 0,8526 %. У 2020 році Висоцькою територіальною громадою з коштів спеціального фонду було не доотримано 1254,36 тис.грн, що складає 33,4885 % від запланованого обсягу. Однак, індекси рівня самостійності і фінансового результату свідчать про позитивну динаміку діяльності Висоцької територіальної громади Сарненського району Рівненської області у 2019-2020 роках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ангела Бочі, Тетяна Овчаренко, Василь Поворозник. Особливості формування та виконання бюджету об'єднаних територіальних громад. Міжнародний центр перспективних досліджень (в рамках реалізації проекту «Фінансова прозорість об'єднаних громад» програма MATRA). URL: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/t_ormuvannya_vikon_budjet_final.pdf.
2. Батіщева С. Класифікація фінансових стимулів соціально-економічного розвитку. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2011. Вип. 2. С. 152–160.
3. Бачо Р. Й., Иллар Е. Й., Бачо Є. Й. Стан формування доходної частини бюджету України в сучасних кризових умовах. Науковий вісник Ужгородського університету. 2014. Вип. 1. С. 140–145.
4. Безверхий К. В. Облік в бюджетних установах: навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2020. 312 с.
5. Белінська О. В. Сутність фінансового потенціалу підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. 2012. № 4, Т. 3. С. 267–271.
6. Белобжецкий И.А. Собственный капитал: учет, отчетность и аудит. Бухгалтерский учет. 2003. № 9. С. 13-18.
7. Белова Ірина, Семенишена Наталія. Інтегрована звітність інституційних одиниць : інтерпретаційне поле концепту. Інститут бухгалтерського об-ліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. Випуск 2. С. 16-32.
8. Благун І. С., Дмитришин Л. І. Просторово-структурний аналіз доходів населення. Регіональна економіка. 2013. №1. С. 99–106.
9. Близнюк О. П., Горпинченко А. П. Класифікація джерел формування фінансових ресурсів підприємства. Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Харків, 2012. №2. С. 52–58.
10. Борзенкова О. Д. Роль місцевих податків і зборів в формуванні місцевих бюджетів України. Економіка: реалії часу. 2015. №5 (21). С. 18-23.

11. Браткова І. М. Державні запозичення в економіці: генеза теоретичних уявлень. Наукові праці НДФІ. 2014. Вип. 4. С. 72–78.
12. Бруханський Р. Ф. Методологія наукових досліджень і викладання облікових дисциплін : навчально-методичний посібник для студентів спеціальності „Облік і оподаткування”. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 174 с.
13. Бруханський, Р. Ф. Бухгалтерський облік: підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 480 с.
14. Бруханський Р. Ф. Адаптація бухгалтерського обліку до сучасних потреб управління. The genesis of genius, 2017. № 8. С. 10-16.
15. Бруханський Р. Ф. Типи і види стратегій сільськогосподарських підприємств та особливості їх обліково-аналітичного забезпечення. Вісник Житомирського державного технологічного університету. 2014. № 2 (68). С. 3-10.
16. Бюджетні установи: бухгалтерський облік та оподаткування. Навчальний посібник / За редакцією Лемішовського В.І. Львів.: Інтеллект-Захід. 2008. 1120 с.
17. Відповідальність у сфері трудового законодавства. URL: <https://byhgalter.com/vidpovidalnist-u-sferi-trudovogozakonodavstva>.
18. Дем'янишин В. Теоретичні підходи до сутності фінансових ресурсів суспільства. Формування ринкової економіки в Україні. 2013. Вип. 29, ч. 1. С. 141–152
19. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
20. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993 р. № 2939-XII (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>.
21. Звітність бюджетних установ : навчальний посібник для студентів ВНЗ / Н.Г. Карпенко, Л.О. Дорогань-Писаренко, Я.С. Аранчій, Р.В. Ліпський; Вид. 2-е, допов. та перероб. Полтава : Укрпромторгсервіс, 2018. 261 с.

22. Звітність бюджетних установ» (Навчальний посібник / Є.Ю. Шара, О.М. Андрієнко, Л.І. Жидеєва. К.: Центр учбової літератури, 2014 р. 360 с.
23. Экономика. Учебник / Под ред. А.И. Архипова, А.Н. Несторенко, А.К. Большакова. М.: „ПРОСПЕКТ”, 2007. 807 с.
24. Коваленко Н. І. Еволюція теоретичних поглядів щодо сутності фінансових ресурсів держави. Економіка та держава. 2012. №12. С. 42-44.
25. Кодекс України про адміністративні порушення від 07.12.1984 № 8073-X URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/priNot1389887254397>.
26. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року № 322-VIII (зі змінами і доповненнями) в редакції від 14 серпня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
27. Коробов В.А. Финансы предприятия. М.: Инфра. 1997, 321 с.
28. Левицька О.О. Фінансові результати діяльності одержувачів бюджетних коштів: економічна сутність, вітчизняна та міжнародна практика обліку. Економічний аналіз. 2008. № 2. С. 361-369.
29. Матвійчук Д. О. Теоретичні основи формування фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах господарювання. Вісник Хмельницького національного університету. 2008. №5, т. 2. С. 80-82.
30. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку в державному секторі № 9 «Дохід від операцій обміну», затверджений Комітетом з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку у 2001 році.
31. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку в державному секторі № 23 «Дохід від необмінних операцій (податки та трансферти)», затверджений Комітетом з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку у 2001 році.
32. Наказ «Про затвердження типових форм для відображення бюджетними установами результатів інвентаризації», наказ МФУ № 572 від 17.06.2015 р.
33. НП(С)БО в державному секторі 124 «Доходи», затвердженого наказом від 24.12.2010 р. № 1629 (із змінами).
34. НП(С)БО 101 в державному секторі «Подання фінансової звітності», що затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2009 р. № 1541.

35. Облік і звітність у бюджетних установах: навч. посіб. / Матвєєва Г.Г., Дерікова С.Д., Біліченко О.О., Нечитайло М.Й., Рижмань Л.Д. К.: Аграрна освіта, 2013. 412 с.
36. Облік у бюджетних установах : Навчальний посібник. 2-е вид., виправ. / За заг. ред. Леня В.С. Київ: Каравела, 2017. 564 с.
37. Облік у бюджетних установах : навчальний посібник / В. П. Пантелєєв. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 280 с.
38. Опарін В. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): монографія. Київ: КНЕУ, 2005. 240 с.
39. План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.2013 № 1203.
40. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 року № 291.
41. Фінанси підприємств: підручник / за редакцією проф. Поддєрьогіна А. М. Київ: КНЕУ, 2005. 460 с.
42. Про державний бюджет України на 2021 р.: Закон України від 15.12.2020 р. № 1082. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>
43. Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, що затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29 грудня 2015 р. № 1219.
44. Порядок складання типових форм меморіальних ордерів та інших облікових реєстрів суб'єктів державного сектору, що затверджено Наказом Міністерства фінансів України №755 від 08 вересня 2017 р.
45. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі.
46. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879.
47. Про затвердження типових форм меморіальних ордерів, інших облікових реєстрів суб'єктів державного сектору та порядку їх складання, наказ Міністерства фінансів України № 755 від 08 вересня 2017 р.

48. Порядок відчуження об'єктів державної власності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 червня 2007 року № 803.

49. Порядок списання об'єктів державної власності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2007 року № 1314.

50. Пуцентейло П., Гуменюк О. Основні аспекти формування ефективної системи економічної безпеки підприємства. Економічний дискурс. 2017. № 2. С. 37–47.

51. Пуцентейло П., Гуменюк О. Інформаційне забезпечення аналітичної діяльності в управлінні підприємством. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. Випуск 1-2. С. 74-82.

52. Спільник Ірина Системний підхід і системний аналіз в обґрунтуванні управлінських рішень. Перспективи розвитку науки і бізнесу в глобальному середовищі: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 20 трав. 2020 р.] / редкол. : П. Р. Пуцентейло, Р. Ф. Бруханський, Н. П. Чорна [та ін.], відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. С. 63-64.

53. Спільник І. В., Ярощук О.В. Принцип системності в аналітичних дослідженнях. Економічний аналіз, 2018. Том 28. № 2. С. 182-190.

54. Спільник І.В. Місце економічного аналізу в сучасній парадигмі управління підприємством. Основні напрями удосконалення бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах євроінтеграції: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Харків, 28 травня 2019 року). Харків, 2019. С. 317-323.

55. Філімоненков О. С., Дема Д. І. Фінанси підприємств: підручник. Київ: Алерта, 2009. 496 с.

56. Царук В. Ю. Теорія і методологія обліку і аналізу в системі корпоративного управління : монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2020. 404 с.

57. Царук В. Ю. Вітчизняні та зарубіжні методи обліку витрат: порівняльна характеристика. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2017. Випуск 1-2. С. 49-57.

58. Царук В. Ю. Бухгалтерський облік у системі стратегічного управління аграрним підприємством. Економічний аналіз: зб. наук. праць. 2017. Т. 27. № 1. С. 280-285.

59. Чорний Р. С., Чорна Н. П., Бердей І. І. Активізація інвестиційної діяльності України в умовах економіко-політичної нестабільності. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Збірник наукових праць: ІРД НАН України. 2018. Вип. 3 (131). С. 114-120.

60. Чорна Н. П. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах розвитку цифрової економіки. Розвиток цифровізації обліку, оподаткування, аналізу і контролю в управлінні підприємствами: монографія / Р.Ф. Бруханський, П.Р. Пуцентейло [та ін.]. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка», 2021. С. 113 - 120.

61. Чорний Р. С., Чорна Н. П. Проблеми сталого розвитку аграрної сфери регіонів України. Формування ринкових відносин в Україні. 2020. № 1 (224). С. 96 – 101.

62. Ярощук, О. В. Ризик-менеджмент в управлінні капіталом підприємства / О. В. Ярощук // Економічний аналіз: збірник наукових праць кафедри економічного аналізу і статистики ТНЕУ. Тернопіль, Економічна думка, 2012. Випуск 11. Частина 1. С. 460-466.

63. Ярощук О., Белова І. Технологія блокчейн в бухгалтерському обліку та аудиті. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. № 3-4. С. 28-44.

64. Ярощук О. В. Проблемні аспекти розвитку вітчизняної аналітичної науки та практики // Прикладна економіка - від теорії до практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 20 жовт. 2016 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Р. Ф. Бруханський [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. Тернопіль : Вектор, 2016. С. 251-254.

65. Brukhanskyi R. F., Furman O. Ye. Accounting information positioning of agrarian business socio-economic strategy. Науковий вісник Полісся. 2017. № 1 (9), ч. 1. С. 72-79.

66. Spilnyk I., Brukhanskyi R., Yaroshchuk O. Accounting and Financial Reporting System in the Digital Economy, Proceedings of 10th International Conference IEEE Advanced Computer Information Technologies, ACIT'2020, pp. 581-584.

67. Yazlyuk B., Guley A., Brukhanskyi R., Shovkoplias H., Shvydka T. Basic principles of financial markets regulation and legal aspects of the legislative requirements. Investment Management and Financial Innovations. 2018. 15(1). 337-349.

68. Wickens T., Tanzer D. Progress with globally comparable public sector debt statistics // International Monetary Fund; Meeting of the IMF government finance statistics. Washington, D. C., 2015. March 9–10. 10 p.